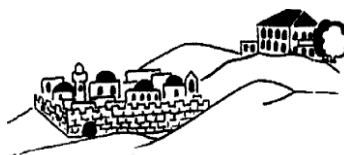

67 למדינת ישראל - התאריך החדש

ניסן תשע"ה

תקציר נייר עמדה

נערך ע"י בית המדרש של "תורת המדינה" בישיבת בית אורות שבהר הזיתים, ירושלים

67 למדינת ישראל - התאריך החדש

תקציר נייר עמדה

רקע

מאז ומעולם שימש לוח השנה כביטוי לעולם הערכי של התרבות שהשתמשה בו. נקודת הזמן שממנו מתחילה ספירת התאריך מבטאת את נקודת ההתחלה התרבותית המכוננת והמשמעותית ביותר: בריאת העולם, כיבושים, מהפכות ותחילתן של דתות - כל ספירה כזאת, מציינת מהי נקודת ההתייחסות ממנה הכל מתחיל. שינויי תרבות יצרו שינויי לוח ושינויי לוח שימשו ככלי לשינוי תרבותי¹.

הספירה הישראלית

הספירה הישראלית השתנתה בהתאם לאירועים שעברו על הלאום הישראלי. במשך השנים הלוח העברי עבר שינויים רבים, נקודות ההתחלה השתנו: יציאת מצרים, בניין בית המקדש, מלכות מלך מישראל, חורבן הבית, מרד בר כוכבא. כל ארוע כזה ציין את תחילתו של מניין חדש². הדומיננטיות של המניין לבריאת העולם בלוח השנה היהודי, החלה רק בשלב מאוחר יחסית בהיסטוריה היהודית: או אחרי תקופת הגאונים או בתקופת רבי הלל הנשיא בשנת ד' קי"ט³. בתקופות המוקדמות יותר, בהיות המלכות הישראלית קיימת, המניין הישראלי התייחס לשנות מלכותו של המלך, ובמסמכי המדינה הרשמיים והחשובים צוין התאריך לשנות המלך⁴. בתלמוד הבבלי המניין המלכותי היה עניין שבנוהג⁵ ובתלמוד הירושלמי המניין המלכותי היה אף סוג של מצווה⁶. המניין המלכותי אמנם ציין את שנותיו של המלך אולם השנה לא היתה מתחלפת בתאריך הכתרתו של המלך; השנה היתה מתחלפת תמיד בניסן, היינו אם המלך היה מוכתר בתשרי, בניסן של אותה שנה הוא היה נכנס כבר לשנתו השניה. חילוף השנה בניסן נקבע כזכר ליציאת מצרים ונקודת קישור בין לידתו של העם לבין כינון ממלכתו. המטרה היתה להעמיד את המלכות הישראלית על הרצף ההיסטורי המדויק וכחלק מחוליה בהיסטוריה של העם היהודי⁷.

¹ רחמים שר שלום, לוח היהודי הקדום, אתר דעת

² ירושלמי, ראש השנה, הלכה א, להרחבה לצורות המנינים השונים עיין: רחמים שר שלום, 'מניין שנים בעם ישראל בעבר ובהווה', שמעתין גיליון 154 תשס"ד עמ' 11-123

³ שי ואלטר, המניין לבריאת העולם והתחלת השימוש בו, המעין, טבת תשע"ג, גיליון 204, עמ' 14

⁴ תוס' דיבור המתחיל "למלכים" תלמוד בבלי, ראש השנה דף ב' עמוד א. לריטב"א הדין קיים גם בשטרות מדרג נמוך.

⁵ רמב"ם, היד החזקה. הלכות גירושין' פרק א הלכה כ"ז. ערוך לנר דף ב' עמוד ב'.

⁶ ירושלמי ראש השנה הלכה א

⁷ עיין במפרשי הירושלמי שעל הדף, שם, "פני משה" בדיבור המתחיל "באחד בניסן", ובקרבן העדה ד"ה "ואומר"

פולמוס התאריך בתנועה הציונית .

בכ"א סיון תרנ"ג (5/6/1893) פרסם משה לייב לילנבלום (מל"ל) מראשי חובבי ציון, ומתומכיה של הציונות המעשית, מאמר בעיתון המליץ בשם "מנהג של שטות". במאמר זה שיקף לילנבלום פולמוס שרווח בין שורותיה של אבותיה המייסדים של התנועה הציונית. אליעזר בן יהודה, מייסד עיתון "הצבי" שנוסד בתרמ"ה (1884) החל לציין בעיתונו תאריך שלא התייחס לשנות בריאת העולם, אלא לחורבן בית המקדש. בן יהודה, בפעולותיו לחדש את רוחו הלאומית של העם היהודי, ציין בעיתונו תאריך בעל משמעות לאומית. טיעונו של מל"ל כנגד השימוש בתאריך היו בחוסר פרגמטיות של התאריך, בקושי לתרגם אותו לתאריך שימושי לאור חלוקי הדעות המחקריים ביחס לזמן חורבן הבית, ובהיותו תאריך המציין חורבן לאומי ולא תקומה לאומית.

למרות התנגדותו של מל"ל רווח התאריך אצל אישים שונים: בעזבונה של עדה מיימון, ממייסדות מפלגת "הפועל הצעיר" ואחותו של הרב יהודה לייב פישמן מיימון החתום על מגילת העצמאות ושר הדתות הראשון של מדינת ישראל, ישנו תצלום מביקורה של עדה וגיסתה בתיה. השניים הצטלמו במהלך ביקור בכותל, הכיתוב בתחתית התצלום: "בתיה ועדה לבית פישמן, בעומדן ליד הכותל המערבי, בירושלים, ברביעי בסיון אתתל"ט", נעשה לפי שיטתו של בן יהודה. בגימטריה מתקבל המספר 1839, ואם מוסיפים 70 כדי לקבל את הספירה הלועזית לשיטה שהחורבן היה בשבעים לספירה, מתקבלת שנת 1909.

בכ"ד מרחשוון תרע"ד (24/11/1913) נרצח יוסף זלצמן. זלצמן שהיה מחלוצי העלייה השנייה, נמנה עם 16 החלוצים שהקימו את קבוצת כנרת והיה ההרוג הראשון שלה. זלצמן נרצח ממארב של ארבעה ערבים, בחודש הראשון להקמת הקבוצה, ונקבר בקבר בודד במקום בו נרצח. על קברו נכתב "פ"נ יוסף בן לייב זלצמן מורשא. נרצח ביום שני כ"ד מרחשוון שנת את"תמ"ה לגלותנו בן כ"ג שנים תנצב"ה". בשער ירחון "המסדורנה" שהחל להופיע בכ"ז סיוון תרמ"ה, הוסיף הרב חיים הירשזון את התאריך אלף תתט"ז לחורבן הבית, בספרו "מלכי בקודש" הנושא ונותן בענייני "הנהגת הממלכה בישראל על פי דרכי ההלכה" מצוין – "בשנה השנייה להכרת ממלכות הברית את זכותנו לארץ ישראל" בספרו "ימים מקדם" ציין "עשתי עשרה שנה להקונגרס הראשון לציון".

אליעזר בן יהודה הוא שהציף את נושא תאריך החורבן והוא גם זה שחזר בו מתאריך זה, לאחר הצהרת בלפור החל אליעזר בן יהודה מונה להצהרת בלפור, על קיברו שבהר הזיתים נכתב נפטר וי שנים להצהרת בלפור.

בעת המודרנית היו מספר ניסיונות לייסד ספירה חדשה – המהפכות: הצרפתית, והקומוניסטית אשר ייסדו לעצמן לוח משלהן.⁸

⁸ במהפכה הצרפתית נקבע לוח שנה חדש מיד, אבל הוא לא שרד הרבה זמן. במהפכה הרוסית הונהג לוח שנה חדש, וגם בוטל אחרי כעשרים שנה בצפון קוריאה סופרים שנים מאז הולדת קים איל סונג. האיטלקים הפשיסטים עשו ניסיון לבסס מניין שנים משלהם, שבו התחילה הספירה משנת עלייתם לשלטון, 1922. בטאיוואן משתמשים בספירה שמתחילה אף היא ב-1912, שנת הקמת הרפובליקה בסין. ביפן מונים לפי שנת עלייתו לשלטון של הקיסר הנמצא על הכס באותו זמן.

מדינת ישראל

עם חזרת הריבונות היהודית לארץ ישראל, לאחר שנים רבות, עולה הצורך המחודש לכונן תאריך המתייחס לארוע זה. ההבנה כי הקמתה המחודשת של המדינה היהודית, מדינת ישראל, היא האירוע המשמעותי ביותר בחייו של הלאום היהודי בעת החדשה, צריכה לבוא לידי ביטוי בתיארוך חדש. הקמתה של המדינה כערך יהודי, רוחני, תרבותי ולאומי, יכולה וצריכה לבוא לידי ביטוי בכינונו של תאריך כזה, אין ספק כי הדבר יהווה נדבך נוסף בחיזוק מעמדה של מדינת ישראל.

חיזוק מעמדה של מדינת ישראל, כדרך המרכזית למימושו של היעוד של העם היהודי להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, יכולה להיות מועצמת בדרך זו. חיזוק התודעה ואיתו חיזוק הקשר, המחויבות והמסירות למדינת ישראל, הינו בעל חשיבות.

להלן הצעות מעשיות לקידום התודעה לחידוש התאריך כפי שעלו מתוך לימוד העמדה וכמובא בהרחבה במקור:

- א. הכרזת נשיא המדינה כי תחילת ארועי יום העצמאות היא בא' ניסן ושיאם ביום העצמאות.
- ב. הפקת שטרות ומדליות ממשלתיות המציינות את שנתה של מדינת ישראל תוך ציון התאריך ראש חודש ניסן.
- ג. ציון שנות קיומה של המדינה במכתבים רשמיים מבית הנשיא כאשר השנה מתחילה בניסן.